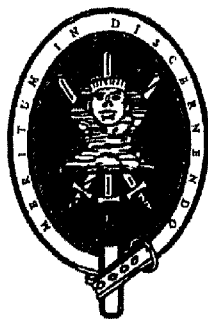

*Opvoeding
Tudjman*

Rapportage MID
over
De opvolgingsstrijd binnen de HDZ
Aangeboden aan
Voorzitter en leden CVIN
door
Directeur Militaire Inlichtingendienst

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

De opvolgingsstrijd binnen de HDZ

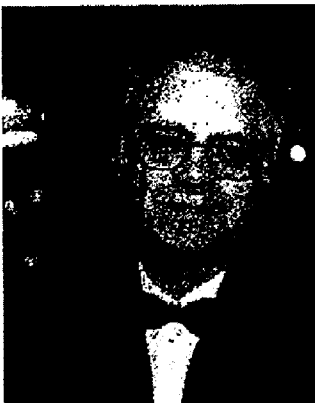
Inleiding

Op 1 november werd de 77-jarige president van Kroatië, Franjo Tudjman, in kritieke toestand opgenomen in een ziekenhuis in Zagreb. Perforatie van de dikke darm, gevolgd door een bloedvergiftiging, deden Tudjman op het randje van de dood balanceren. Op 12 november staken geruchten de kop op dat de president zou zijn overleden. Hoewel een officieel medisch communiqué aangaf dat er complicaties waren opgetreden en de toestand van Tudjman ernstig was, gingen Kroatische media een stap verder door te beweren dat de president klinisch dood zou zijn.

Reeds maanden wordt gespeculeerd over de gezondheidstoestand van Tudjman. Het is een publiek geheim dat de president sinds 1996 aan maagkanker lijdt en zijn conditie, overeenkomstig de ziekte, onderhevig is aan pieken en dalen. Aangewakkerd door diens onduidelijke gezondheid, is binnen de door Tudjman in 1989 opgerichte HDZ een opvolgingsstrijd uitgebroken. Deze machtsstrijd lijkt zich toe te spitsen op Mate Granic, minister van Buitenlandse

President Franjo Tudjman

voorzitter Sabor Vlatko Pavletic

Zaken van Kroatië en leider van de gematigde stroming; Vladimir Seks, vice-voorzitter van het Kroatische parlement en woordvoerder van de conservatieve nationalisten; en Ivic Pasalic, Tudjmans adviseur voor Binnenlandse Zaken en leider van de hardline Herzegovina-lobby.

Mocht Tudjman het einde van zijn ambtstermijn in juni 2002 niet halen, dan zal overeenkomstig de grondwet de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden van het Kroatische parlement (Sabor), Vlatko Pavletic, de functie van president waarnemen. In dat

geval moet de 68-jarige Pavletic binnen zestig dagen presidentsverkiezingen uitschrijven. In de tussenliggende periode zal de opvolgingsstrijd tussen de gematigde vleugel (Granic), de conservatieve nationalisten (Seks) en de

Herzegovina-lobby (Pasalic) op zijn hevigst zijn. Het is namelijk maar de vraag of de opvolger van Tudjman als partijleider ook sterk genoeg zal zijn om zich te kunnen opwerpen als presidentskandidaat. De uiteindelijke HDZ-kandidaat zal het tijdens de vervroegde presidentsverkiezingen moeten opnemen tegen één of meerdere oppositiekandidaten.

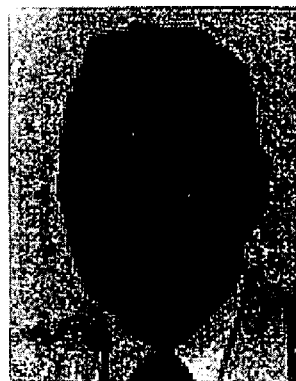
Pasalic

De afgelopen maanden werd Tudjman steeds nadrukkelijker bijgestaan door zijn adviseurs Ivic Pasalic en Markica Rebic. Pasalic, presidentieel adviseur voor Binnenlandse Zaken, en Rebic, presidentieel adviseur voor Staatsveiligheid, behoren tot de Herzegovina-lobby binnen de HDZ. Deze extreem-nationalistische stroming streeft naar de aansluiting van het Kroatische deel van Bosnië-Herzegovina (de gebieden rond Mostar) bij Kroatië en beheerst de HDZ BiH, de Bosnische zusterpartij van de HDZ. De Herzegovina-lobby ontleent zijn macht aan zijn greep op de economie, zijn controle van de media en zijn buitenproportionele vertegenwoordiging binnen de veiligheids- en ordediensten. Naast Rebic, gelden de Kroatische vice-premier, Ljerka Mintas-Hodak, en de weduwe van de notoire ex-minister van Defensie Gojko Susak, Djurdja Susak, als de belangrijkste medestanders van Pasalic.

Pasalic, de onbetwiste leider van de Herzegovina-lobby, is erin geslaagd de partijstructuren te omzeilen en zijn persoonlijke stempel op de Kroatische politiek te drukken. Met instemming van de (vaak) aan zijn ziekbed gekluisterde Tudjman mocht hij de veiligheids- en ordediensten inzetten bij de bestrijding van dissidenten binnen en buiten de HDZ. Zo werden prominente gematigde partijleden als Tudjmans voormalige chef-de-kabinet, Hrvoje Sarinic, en ex-ministers als Andrija Hebrang, Ivica Crnic en Milan Ramljak door Pasalic buitenspel gezet. Hoewel Pasalic angst inboezemt, ontbreekt het de partijbureaucraat aan steun binnen de partij en populariteit onder de bevolking. Pasalic wordt namelijk door velen gezien als een corrupte Bosnische Kroaat, die de consolidatie van zijn eigen machtspositie belangrijker vindt dan de belangen van de HDZ en Kroatië.

Seks

Het grootste probleem voor de stroming rond Vladimir Seks, één van de vice-voorzitter van de HDZ, is haar gebrek aan machtsmiddelen. De conservatieve nationalist probeert de HDZ te transformeren tot een moderne, op West-Europese leest geschoeide conservatieve partij, waarin corruptie, belastingontduiking en misbruik van gemeenschapsgelden tot het verleden behoren. Hoewel Seks hierdoor over een breder maatschappelijk draagvlak beschikt dan Pasalic, heeft laatstgenoemde tot dusver met succes ingespeeld op het wantrouwen van Tudjman om de invloed van Seks te beperken. De leider van de conservatieve nationalist leeft namelijk sinds 1991, toen hij de hegemonie van Tudjman binnen de HDZ durfde te betwisten, in onmin met de president. De belangrijkste medestander van Seks is Drago Krpina, de invloedrijke secretaris-generaal van de HDZ.

Vladimir Seks

In tegenstelling tot Pasalic, beschikt Seks over gezag binnen de partij en geniet hij aanzien in het parlement. Daarnaast wordt de uit Oost-Slavonië afkomstige woordvoerder van de conservatieve nationalist gerespecteerd door de gematigde stroming. Illustratief voor Seks invloed binnen de HDZ was de stemming over het leiderschap van de HDZ-campagnecommissie in september. Van de achttien leden van de werkgroep die zich bezighoudt met de voorbereidingen van de verkiezingen kozen dertien afgevaardigden voor Seks, terwijl Pasalic slechts vijf stemmen vergaarde. In zijn hoedanigheid als leider van de HDZ-fractie in de Sabor slaagde hij erin de voor 12 november gepland staande ontbinding van de volksvertegenwoordiging uit te stellen. Geconfronteerd met de onduidelijke gezondheidstoestand van Tudjman had Seks er alle belang bij het door zijn aanhangers

gedomineerde parlement als (legitiem) machtscentrum in stand houden. Ontbinding van het parlement zou namelijk in een machtsvacuüm hebben geresulteerd, waarvan Tudjmans door Pasalic aangestuurde hardline adviseurs onmiddellijk zouden hebben geprofiteerd.

Granic

Seks kandidatuur als leider van de HDZ zou aanzienlijk versterkt worden als hij erin zou slagen de steun van Mate Granic, minister van Buitenlandse Zaken, te verwerven. Hoewel de leider van de gematigde stroming geldt als een 'model-Kroaat' en de meeste aanhang heeft onder de Kroatische bevolking, is zijn fractie een minderheid binnen de partij. Hierdoor lijkt Granic een platform te ontberen om tot opvolger van Tudjman te kunnen worden gekozen. Het feit dat de gematigde vleugel pleit voor de democratisering van Kroatië en de naleving van de implementatie van het Dayton-akkoord, maakt Granic tot de favoriet van de internationale gemeenschap. Dit predikaat en zijn voortdurende dialoog met de Kroatische oppositie zorgt ervoor dat veel invloedrijke, nationalistische HDZ-leden twifelen aan het leiderschap van Granic.

Met name de gematigde stroming heeft de gevolgen ondervonden van de kwakkelende gezondheid van Tudjman, waardoor Pasalic als vertrouweling van de president erin slaagde steeds meer macht naar zich toe te trekken. Hoewel dit ten koste ging van de gematigde stroming, wordt Granic c.s. verweten te passief te hebben gereageerd op de machtsgreep van de Herzegovina-lobby. Het wegvallen van Tudjman zou de gematigde vleugel echter de kans bieden het voortouw te nemen bij het terugdringen van de concentratie van (oneigenlijke) macht rond Pasalic. Naast Granic lijken hiervan zijn belangrijkste bondgenoten vice-partijvoorzitter Nikica Valentic, het hoofd van de Nationale Inlichtingendienst Ivan Jarnjak en Tudjmans chef-de-kabinet Ivica Kostovic te kunnen profiteren. Ook mag worden verwacht dat een aantal pragmatische HDZ-kopstukken die nimmer openlijk kozen voor Granic of Seks, zoals premier Zlatko Matesa en minister van Defensie Pavao Miljavac, de kant van de gematigde stroming kiezen.

Mate Granic

Oppositie

Naast de opvolgingsstrijd is de groeiende populariteit van de oppositie een complicerende factor voor de HDZ. De sociaal-economische crisis, corruptieschandalen en het uitblijven van democratische hervormingen hebben de regeringspartij in diskrediet gebracht, waardoor volgens opiniepeilingen de verenigde oppositie, de Oppositie Zes, de aanstaande parlamentsverkiezingen in haar voordeel zou kunnen beslissen. De HDZ weet dat met Tudjman aan het hoofd zij haar campagne kan afstemmen op de schijnbaar onaantastbare 'Vader des Vaderlands', waardoor de partij beter voor de dag zal komen dan wanneer zij verdeeld raakt of (in het uiterste geval) uiteen valt. Met het oog op de afnemende macht van de HDZ zijn de kandidaat-opvolgers ervan doordrongen een levende Tudjman en het bewaren van de eenheid van doorslaggevende betekenis zijn.

emblem HDZ

Kandidaten als Seks, Granic en Pasalic worden echter in de kaart gespeeld door het feit dat ook de oppositie niet is voorbereid op het wegvallen van Tudjman en geen uitgesproken kandidaat voor het presidentschap heeft. Hoewel de zes belangrijkste oppositiepartijen zich hebben verenigd, is bovendien van een gezamenlijk optreden geen sprake. In feite zijn de zes partijen het slechts eens over de noodzaak tot beëindiging van de hegemonie van de HDZ. Daarnaast zou de nominatie van een uitdager van de HDZ-presidentskandidaat het tactische samenwerkingsverband van de oppositiepartijen (verder) onder druk kunnen zetten. De beste papieren om namens de Oppositie Zes een gooi te doen naar het presidentschap lijkt Ivica Racan, de voorzitter van de voormalig communistische SDP, te hebben. Het is echter de vraag of de leiders van de HSLŠ, Dražen Budisa, en de LS, Vlado Gotovac, zich bij de kandidatuur van Racan zullen neerleggen. Vast staat dat meerdere kandidaten in het voordeel van de uiteindelijke HDZ-kandidaat zullen werken.

Post-Tudjman

Gelet op de toekomst van de HDZ lijkt een tactisch samenwerkingsverband tussen de conservatieve nationalist (Seks) en de gematigde stroming (Granic) het meest waarschijnlijk.

parlementslid Domijan

Zowel Seks als Granic zullen willen voorkomen dat Pasalic de macht grijpt, waardoor de corrupte, grotendeels uit Bosnische Kroaten bestaande, Herzegovina-lobby Kroatië naar zijn hand weet te zetten. Met Pasalic aan het hoofd dreigt Kroatië namelijk een instabiele factor op de Balkan te worden, waardoor toetreding tot de Euro-Atlantische structuren verder weg zou zijn dan ooit. Mochten Seks en Granic erin slagen Pasalic te neutraliseren, dan zal eerstgenoemde waarschijnlijk de nieuwe partijleider worden. Onduidelijk is of Seks zichzelf of Granic naar voren zal schuiven als uiteindelijk presidentskandidaat. Mogelijk dat één van beiden al tijdens het voor 22 november gepland staande partijcongres van de HDZ zal worden gekozen tot eerste vice-

president, een nieuwe functie, waardoor Seks of Granic de basis zou leggen voor zijn toekomstige leiderschap van de HDZ.

Duidelijk is dat de gematigde vleugel meer gemeen heeft met de conservatieve nationalist dan met de Herzegovina-

lobby. Hoewel Seks geldt als een nationalist en (mogelijk) obstakel voor toetreding tot de Euro-Atlantische structuren, wordt aangenomen dat Seks bereid zal zijn compromissen te sluiten en geleidelijk naar het politieke centrum zal opschuiven. In ruil voor steun aan Seks zal bovendien de door Granic geleide gematigde vleugel haar invloed vergroten. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie en Binnenlandse Zaken. Mochten Seks en Granic het uitsluiten van elkaars kandidatuur als voorwaarde voor samenwerking overeenkomen, dan komen een aantal compromis-kandidaten in aanmerking voor de opvolging van Tudjman: in dat geval moet met name rekening worden gehouden met het invloedrijke parlamentslid Zarko Domljan en vice-partijvoorzitter Nikica Valentic.

De door Pasalic geleide Herzegovina-lobby lijkt slechts langs onconstitutionele weg rechtstreeks de macht te kunnen overnemen. De andere optie om ontmanteling van hun machtsbasis te voorkomen is het aangaan van een tactische alliantie met de hardline minister van Ontwikkeling en Reconstructie, Jure Radic, en/of het invloedrijke hoofd van de Kroatische Inlichtingendienst Miroslav Tudjman, waarbij laatstgenoemden naar voren worden geschoven voor het leiderschap van de HDZ. Een samenwerkingsverband tussen Pasalic en Seks, evenals een alliantie tussen Pasalic en Granic, lijkt te kunnen worden uitgesloten. Er moet echter rekening mee worden gehouden dat een eclatante nederlaag van de Herzegovina-lobby zou kunnen resulteren in het uit de partij stappen van de hardliners. De groep rond Pasalic zou vervolgens een eigen partij kunnen oprichten of toenadering kunnen zoeken tot reeds bestaande partijen, zoals bijvoorbeeld de extremistische HSP.

Conclusie

Aan de vooravond van de voor 22 december gepland staande parlamentsverkiezingen en de onduidelijke gezondheidstoestand van president Tudjman gaat Kroatië onzekere tijden tegemoet. Hoewel een duidelijk alternatief voor Tudjman en de HDZ niet voorhanden lijkt, zullen in bijna alle gevallen Kroatië en de internationale gemeenschap baat hebben bij een wisseling van de wacht. Mocht de HDZ namelijk haar absolute meerderheid in het parlement verliezen, wordt de meer gematigde stromingen de kans geboden de Herzegovina-lobby de schuld in de schoenen te schuiven en vervolgens het beleid van de HDZ bij te stellen. Daarnaast staat vast dat Tudjmans opvolger het vanzelfsprekende gezag en de natuurlijke autoriteit van de 'Vader des Vaderlands' ontbeert, waardoor de nieuwe leider compromissen

zal moeten sluiten om de partij bijeen te kunnen houden.

HDZ bijeenkomst

De opvolger van Tudjman lijkt te zullen voortkomen uit de conservatieve nationalist. Hoewel de Herzegovina-lobby beschikt over machtsmiddelen, is zijn kandidaat Pasalic niet populair binnen de partij en bij de bevolking. De grote aanhang onder de Kroaten voor de leider van de gematigde vleugel, Granic, wordt grotendeels weer tenietgedaan door zijn gebrek aan machtsmiddelen en het feit dat zijn

stroming een minderheid is binnen de partij. Granic lijkt zich slechts te kunnen (blijven) profileren door een samenwerkingsverband met de conservatieve nationalist aan te gaan. Seks beschikt derhalve over de beste papieren: naast het feit dat hij de partij controleert, lijkt hij zich bewust van de noodzaak tot samenwerking met de door Granic geleide gematigde vleugel.

Na de verovering van het partijleiderschap zal moeten blijken of Seks sterk genoeg zal zijn om de keuze van de uiteindelijke presidentskandidaat beslissend te kunnen beïnvloeden. Onduidelijk is of Seks zichzelf of een ander namens de HDZ naar voren zal schuiven. In het laatste geval zou Granic, en in mindere mate Domljan en Valentic, de vruchten kunnen plukken van zijn samenwerking met de door Seks geleide conservatieve nationalist. De grote vraag blijft of Seks of zijn protégé er in zal slagen als presidentskandidaat de oppositie (binnen en buiten de partij) het nakijken te geven. Hiervoor zal niet alleen de eenheid van de HDZ, maar ook de eenheid van de Oppositie Zes de doorslag geven. Een verdeelde oppositie kan de positie van de toekomstig partijleider in kaart spelen en tegelijkertijd de HDZ in het centrum van het Kroatische politieke spectrum houden.